

ארמיה 3 חוצה את תעלת סואץ

6-8 באוקטובר 1973

יונה בנדמן*

ממזרח לתעלה עד תום יום ה"ע" ועוד 2. מכאן, שהטנקים, הנמנים עם כוחות הדרג האופרטיווי הראשון, יועברו לגדמ"ז מהר ככל האפשר. המתכננים העריכו, כי הכשרת נקודות הצליחה והגישור והשלמת בניית הגשרים והדוברות תסתיים לא לפני "ש" ועוד 6-9 שעות, בהתאם לסוגים השונים של אמצעי הצליחה והגישור. המצרים הניחו, שלרשות כל אחת מדיוויזיות החי"ר תעמוד כמות אופטימלית של גשרים, דוברות ואמצעי צליחה אחרים; שלא ייווצרו בעיות בלתי-צפויות בהכשרת נקודות הצליחה והגישור; ושישמר סדר ארגון הכוחות לצליחה. לפיכך, הסיקו המתכננים, שבמצב כזה תוכל כל אחת מהדיוויזיות להשלים את העברת הטנקים, האמצעים נ"ט, הארטילריה האורגנית וחלק מהדרגים תוך 4-5 שעות מהשלמת בניית הדוברות והגשרים, היינו - ב"ש" ועוד 11-12 שעות.³

בהערכת המצב המפורטת, שערכו המצרים לפני גיבוש תכנית האב למתקפה, גראניט 2 מתוקן, עמדו על כך, שכתוצאה מנתוני הקרקע המיוחדים של התעלה על שתי גדותיה, ימצאו עצמם כוחות החי"ר - שנועדו לצלוח בגלים הראשונים ולהשתלט על סוללת העפר - בלא טנקים ובלא תותחים נ"ט לפחות למשך 7-8 השעות הראשונות ללחימה, כשהם חשופים לשריון של צה"ל. ההגנה נ"ט של הכוחות בשעות אלה נתפסה כקרי-טית, שכן היעדרה עלול היה, להערכת המתכננים, לחרוץ את גורל הצליחה כולה. העברה מהירה ורבת-כמות של אמצעים ניידים נ"ט בגלי הצליחה הראשונים וארגון הכוחות לצליחה, בהתאם לסדר קדימויות, נועדו, בעיקרם, לפתור בעייה זו.

כיבוש מאחז איתן בגדה המזרחית של התעלה, משמעותו - יצירת ראשי גשר ארמיוניים רצופים בעומק 10-12 ק"מ

בניית הגשרים למעבר רק"ם במרחב הצליחה של הארמיה 3 ופעילות כוחותיה בראש הגשר הארמיוני כששים השעות הראשונות למלחמת יוה"כ לא תוארו עד כה באופן ממצה. במאמר זה ננסה לעמוד על היבטים אלה, על פי יומני האירועים של מפקדת הארמיה ושל כמה ממפקדות המשנה שלה¹. כן נעסוק בהשלכות שנודעו לתקינות הגשרים על הצבת הכוח המצרי בגדה המזרחית ועל קצב ההתקדמות של עוצרת הארמיה 3, תוך השוואה לתכנון המבצעי, שנערך לפני המלחמה².

* עיבוד של מאמר נרחב יותר, שהוגש ל"מערכות" באוקטובר 1979. הכותב שירת כחוקר בכיר במחלקת היסטוריה במטכ"ל. הדעות המובעות במאמר אינן משקפות, בהכרח, את דעת המחלקה.

בניית גשרים ודוברות — תכנון

התכנון המבצעי קבע, שבמרחב ארמיה 3 יוקמו גשרים ונקודות צליחה לדוברות, כמפורט בטבלה שלמטה.

גזרת הדיוויזיה 7

בניית הגשר מהיר ההקמה PMP הושלמה ב-062200, היינו ב"ש" ועוד 8 שעות (במקום "ש" ועוד 6 שעות, כמתוכנן). לא ברור מתי הושלם הגשר השני לרק"מ, גשר TPP, מכל מקום ניתן לקבוע, כי בגזרה זו עמדו הכוחות, עקרונית, בלוח הזמנים שנקבע.

בגלל תקלות שונות, החל מעבר הטנ"קים בגשר TPP רק ב"ש" ועוד 15 שעות, ובגשר PMP ב"ש" ועוד 18 שעות; דהיינו — פיגור של 6—10 שעות בהתאמה. גשר TPP פעל באופן תקין כ-12 שעות, ואילו גשר PMP — כחשע שעות. ידוע, בוודאות, שעברו בהם שלושת גדודי הטנקים של חטיבות החי"ר, גדוד הטנקים הדיוויזיוני, נגמ"שי החטיבה הממוכנת וגדוד טנקים 275 של חטיבה 25. סך הכל 155 טנקים בינוניים (בהנחה, שאין לה אישור, שכל אחד מגדודי הטנ"קים עבר עם 31 טנקים, כמתחייב מהתקן דאז). ב-071730 לערך נפגעו שני הגשרים בהפצצות מהאוויר, ולא פעלו לפחות 24 שעות. הגשרים תוקנו רק בשעות אחה"צ המאוחרות, או בשעות הערב המוקדמות בשמונה באוקטובר, ואז חודש מעבר הכוחות לגדמ"ז בגזרה זו.

גזרת הדיוויזיה 19

הדיוויזיה 19 נקבעה כמאמץ משני של הארמיה 3. לכן, הוקצה לה רק גשר אחד

למעבר רק"מ. כתוצאה מתקלות שונות החל הגשר לפעול כסדרו רק ב-082000, היינו — "ש" ועוד 54 שעות (בניית הגשר הושלמה כבר ב-080300, אולם הוא פעל פחות משעתיים. בפרק זמן זה עברו עליו עשרה טנקים לכל היותר. בשמונה באוקטובר נמצאו אפוא טנקים ספורים בלבד בראש הגשר של הדיוויזיה (בגדמ"ז). דומה, כי מפקדת הארמיה הודאגה מיכולת ההתגוננות נ"ט של ראש הגשר. עדות מסייעת להנחה זו ניתן למצוא בכך, שב-081715 פקד מפקד הארטילריה של ארמיה 3 להעביר לגדמ"ז שתי פלוגות טילים נ"ט "שמל" (על גבי גיפים "גאז" 69). לפיכך, גדלה חשיבותו של גשר LPP, שנבנה בגזרת הדיוויזיה — למרות אי התאמתו למעבר טנקים בינוניים. ככל הנראה, לא פעל הגשר בשבועה באוקטובר.

החל מ-081100 הייתה תנועה שוטפת של נגמ"שים, גדודי ארטילריה ודרגים עליו. יתר-על-כן, כיוון, ששני הגשרים בגזרת דיוויזיה 7, נפגעו, עברו גדודי ארטילריה של הדיוויזיה הזו על הגשר הזה.

ניתוח המשמעויות

יומני האירועים של הארמיה 3 מלמדים כי שלושת הגשרים לרק"מ במרחב הצליחה של הארמיה, פעלו באיחור ניכר, בהש"וואה ללוח הזמנים שתוכנן מראש. בגזרת הדיוויזיה 7 פעלו שני הגשרים למעבר טנקים מ"ש" ועוד כ-13 שעות (TPP) ומ"ש" ועוד כ-15 שעות (PMP). הגשר היחיד בגזרת הדיוויזיה 19 פעל רק מ"ש"

ועוד 54 שעות. יתר על כן, כל הגשרים פעלו רק זמן מוגבל. בגזרת הדיוויזיה 7 היה מעבר שוטף של כוחות במשך 10 — 12 שעות ואילו בגזרת הדיוויזיה 19 — במשך שעתיים בלבד. בפועל, לא היה במרחב הצליחה של הארמיה 3, שום גשר תקין למעבר רק"מ החל מ-071730 ובמשך, לפחות, 24 השעות הבאות. יתר על כן, שלושה הגשרים למעבר רק"מ פעלו לראשונה יחד, רק החל מ-082000. מצב זה נגרם כתוצאה מצירוף של קשיים טכניים, שנתגלו תוך כדי פעילות הגישור ושמקורם בפני הקרקע ובמבנה המיוחד של סוללת העפר בגדמ"ז, מתק-לות בעת מעבר הטנקים הראשונים על גבי הגשרים ומפעילות חיל האוויר הישראלי, אשר הצליח לפגוע בשני הגשרים בגזרת הדיוויזיה 7, ולהוציאם מכלל פעולה (אפשר, שגם פגע בגשר, שהוקם בגזרת הדיוויזיה 19).

המתכננים הביאו בחשבון, שחיל האוויר עלול לתקוף את הגשרים, ולהר-ציאם מכלל פעולה. לפני המלחמה הערי-כו, שכל אחד מהגשרים יפעל ברציפות כארבע שעות בממוצע, ולאחר מכן ייסגר למעבר לכשעתיים, לתיקון נזקים ולה-חלפת חלקות גישור פגועות. על פי הערכה זו, תוכנן אפוא כל אחד מהגשרים לפעול בממוצע לא יותר מ-16 שעות ביממה. כדי לצמצם את סכנת היפגעותם של הגשרים מהפצצות מהאוויר, הושם דגש מיוחד על הקצאת כמות גדולה של אמצעים מגוונים נ"מ. אלה כללו לפחות שש חטיבות טק"א, בנוסף לחטיבות ההגנה האווירית ולאמצעים האורגניים

תכנון נקודות גישור בגזרת ארמיה 3

מועד להשלמת הבנייה ולהתחלת מעבר הכוחות	היחידה המבצעת	אמצעי הגישור	מקום
"ש" + 6 שעות	גדוד גישור 114	גשר מהיר-הקמה PMP	ק"מ 137,200
"ש" + 9	גדוד גישור קל 80	גשר דמה 4 טון	ק"מ 137,900
"ש" + 6	גדוד גישור 98	2 דוברות 50 טון	ק"מ 138,500
"ש" + 8	גדוד גישור 202	גשר לרק"מ TPP	ק"מ 141,000
"ש" + 6	גדוד גישור 202	2 דוברות 50 טון	ק"מ 141,400
"ש" + 6 שעות	גדוד גישור 115	2 דוברות 96 טון	ק"מ 150,800
"ש" + 8	גדוד גישור 115	גשר לרק"מ יוניפלוט	ק"מ 151,550
"ש" + 6	גדוד גישור 333	2 דוברות 96 טון	ק"מ 151,800
"ש" + 9	גדוד גישור קל 80	גשר דמה 4 טון	ק"מ 153,050
"ש" + 8	גדוד גישור 143	גשר 25 טון LPP	ק"מ 154,150
"ש" + 6	גדוד גישור 333	2 דוברות 96 טון	ק"מ 155,750
"ש" + 6	גדוד גישור 333	2 דוברות 96 טון	ק"מ 156,350

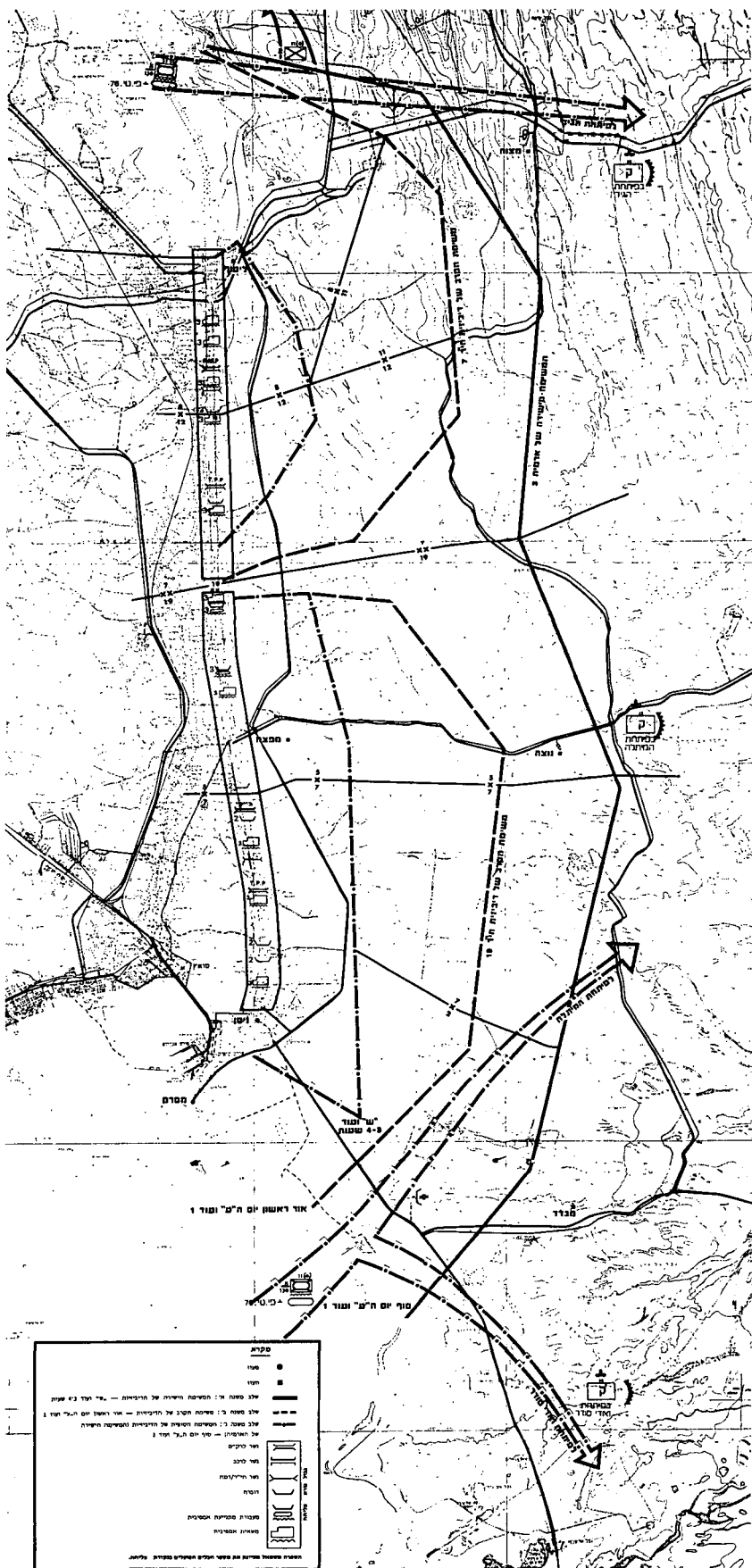
גדוד גישור 134 (TPP) — עתודת גישור

נ"מ של כל אחת מדיוויזיות החי"ר. כמו כן, לגורמי הפיקוד והשליטה של ההגנה האווירית וליחידות האורגניות נ"מ של כוחות החי"ר נקבעה קדימה גבוהה למעבר מזרחה.

נוכח הפעילות האינטנסיביות של חיל האוויר נגד הגשרים, חזרה והורתה מפקדת ההגנה האווירית של הארמיה לכל יחידותיה תיה להימצא "בכוננות מלאה, ולעשות כל מאמץ להגן על הגשרים".

אחרי המלחמה הרבו מפקדים מצרים בכירים לתאר את השלב המערכתי הראשון, ועמדו בהרחבה על גישור התעלה ועל מעבר הכוחות לגדמ"ז. הללו הודו, כי חיל האוויר הצליח לפגוע בכמה גשרים במחיר של אבדות כבדות – במטוסינו. לדבריהם, כמה שיטות הקטינו את יכולת הטייסים לפגוע בגשרים: מיסוך בעשן כבד; שינוי מקום הגשרים בשעות האור; יחידות הגישור הופעלו ביום כדוכרות, וטייסי חיל האוויר התקשו לפגוע בהן. כיוון שהגשרים נבנו מחלקות גישור בודדות, יכלו הפלסים להחליף, בקלות יחסית, חלקה פגועה בחדשה. באופן זה – ציין הרמכ"ל שאולי – נמשך תיקון גשר שנפגע "בין מחצית השעה לשעה". עם זאת, ביומני האירועים אין עדות, שאכן המצרים פעלו כך (למעט רישום בודד ב-070630, שלפיו נשללה האפשרות לפרק את גשר יוניפלוט של הדיוויזיה 19 בשעות האור). לעומת זאת, מעידים הרישומים, כי תיקון שני הגשרים לרק"מ, בגזרת הדיוויזיה 7 (אשר נהרסו על ידי חיל האוויר ב-071730) נמשך לפחות 24 שעות, ולא "מחצית השעה עד שעה", כפי שטען שאולי.

השוואת יומני האירועים של מפקדת הארמיה 3 ושל עוצבותיה ללוח הזמנים המתוכנן עשויה להעניק ממד נכון לבחינת מה שאירע במרחב הצליחה של הארמיה 3 בשתי היממות הראשונות למלחמה. התכנית המצרית יצרה זיקה ברורה בין גישור התעלה ומעבר הדרג הטקטי השני לגדמ"ז לבין ביצוע המשימות. זו מצאה ביטוי מלא בפקודות הקרב של מפקד הארמיה ושל מפקדי הדיוויזיה. האיחור במעבר הטנקים לגדמ"ז מנע מהם להתקדם מעבר לראשי הגשר שכבש החי"ר בשעות הראשונות של המלחמה (עומקם היה מוגבל ל-3-5 ק"מ); ולפיכך, מפקדת הארמיה לחצה על כוחותיה להזדרז. הפיגור בהעברת כוחות הדרג הראשון לגדמ"ז, מצא את ביטויו המלא בפקודת מפקד הארמיה לשמונה באוקטובר: "משימת

שחזור תכנית ההתקפה של ארמיה 3 (המפה פורסמה לראשונה במערכות 250, יולי 1976)

הארמיה להשלים את העברת הטנקים, ארטילריה, אמצעים נ"ט, ותותחים נ"מ על מנת להבטיח את המצב הטוב ביותר בראשי הגשר: לתכנן את המהלומה באופן שתבטיח עומק מספיק... להגנה הדרושה לכוחות [הנמצאים] בתוך ראשי הגשר ומולם". פקודתו הופצה סמוך לאור ראשון של יום ה"ע" ועוד 2, כשהארמיה הייתה אמורה להשלים את ביצוע "המשימה הישירה", היינו, איחוד שני ראשי הגשר הדיוויזיוניים לראש גשר ארמיוני בעומק 10 — 12 ק"מ. רק משתוקנו הגשרים וחדש מעבר טנקים וכוחות נוספים מהדרג השני לגדמ"ז (בשעות האור האחרונות בשמונה באוקטובר), נוצרה האפשרות "ליציאה למרחב".

קצב התקדמותם אכזב, ככל הנראה, את המפקדה הכללית של הכוחות המזוינים. ב-090200 קיבלה ארמיה 3 הוראה: "להילחם בתשעה באוקטובר בלילה, לשם [השלמת] ביצוע משימתה הישירה, ולהשיג לים (בתשעה באוקטובר) את הקמת ראשי הגשר בעומק של 10 — 12 ק"מ ממזרח לתעלה".

יומני האירועים של הארמיה 3 מעידים אפוא שלוח הזמנים השתבש לחלוטין. גרמו לכך הפיגור בגישור התעלה, אי תקינות הגשרים והלחימה העיקשת של כוחות אוגדת סיני, בפיקודו של האלוף מנדלר.

בעשר השעות שהגשרים היו פתוחים הועברו טנקי הדיוויזיה 7 לגדמ"ז בקצב איטי יחסית. עד 071130 עברו על הגשרים לא יותר מ-150 טנקים בינוניים וכשיש נגמ"שים. בשש השעות שלאחר מכן לא נרשם שום דיווח על מעבר טנקים. בהפעלה נכונה, יכלו לעבור מאה טנקים בינוניים ועוד כ-550 כלי רכב בשעה; משמע, מעבר קבוצות הצליחה הראשונות של כל אחת מדיוויזיות החי"ר צריך היה להסתיים תוך 4 — 5 שעות.

בשבעה באוקטובר לא היה בגזרת הדיוויזיה 19 שום גשר תקין למעבר. למרות זאת, לא מצאנו ביומני האירועים כל עדות, שאכן נשקלה האפשרות להעביר את טנקי הדיוויזיה בשני הגשרים של הדיוויזיה 7, למרות שטנקים לא עברו בגשרים הללו שהיו תקינים בשש השעות הללו (071130 — 071730). בחומר המצוי ברשותנו אין הסבר לאי פעילות הגשרים. אחר המלחמה, הוצג תיאור שונה לחלוטין. שאולי, שהיה הרמטכ"ל בתקופת

המלחמה, כתב שעד בוקר השמונה באוקטובר עברו טנקים ונשק כבד אחר של הדיוויזיה 19 על גבי הגשרים של הדיוויזיה 7, וכי במהלך 18 השעות הראשונות עברו לגדמ"ז 850 טנקים בינוניים וכאחד עשר אלפי כלי רכב, ובתום יממה עלה מספרם ל-1,020 טנקים ו-13,500 כלי רכב. לנתונים אלה אין כיסוי.

מפתיע, שלא נעשה שימוש רב יותר בדוברות, במיוחד כאשר לא היה אף גשר תקין למעבר רק"מ במרחב הארמיה 3, כיוון שהתכנית דנה באריכות בהפעלת דוברות, כתחליף לגשרים.

יומני האירועים של הארמיה 3 מצביעים בבירור, שהדרג הראשון צלח בדיוק לפי התכנית (ואפשר שאף הקדים את לוח הזמנים). ואילו העברת הדרג השני התנהלה בעצלתיים, תוך ניצול חלקי בלבד של מגן ציוד הצליחה והגישור. לפיכך, חסרה הלחימה לביסוס ראשי הגשר ולהעמקתם נחישות, דבקות והתלהבות, שאפיינו את הדרג הראשון.

אפשר, שהצלחת הצליחה וביצוע שלב המשנה הראשון של התכנית האופרטיבית, באבדות קטנות פי כמה מכפי שהוערך מראש, פעלו לרעה, ויצרו שיתוק והלם. ייתכן שזו הייתה זהירות יתר ומגמה "ללכת-על-בטוח". כך, או אחרת — ביומנים הראשונים לא השכילו כוחות הארמיה 3 לנצל את הצלחתם להרחבת המאחז, כאשר מולם היו רק כוחות קטנים של אוגדת סיני, שסבלו אבדות כבדות ביותר, כבר בתנועתם אל קו התעלה.

האם יש קשר בין מה שאירע במרחב הארמיה 3 לבין אי ניצול הצלחה של כוחות הארמיה 2 ב-24 — 36 השעות הראשונות של המלחמה?

מעדויות, שהתפרסמו אחר המלחמה, מתברר, כי גישור התעלה ומעבר הרק"מ בגזרת הארמיה 2, התנהלו בהתאם לתכנון, ובלא תקלות. לדברי אחמד אסמעאל עלי, שר המלחמה בתקופת המלחמה, כנתה הארמיה 2 את הגשרים, והעבירה את הטנקים בזמן שנקבע בתכנית². שאולי כתב שב-062030 הושלם הגשר הכבד הראשון, והטנקים החלו לנוע בכיוונו. עד 062230 נבנו שמונה גשרים כבדים במרחב הארמיה². הלואא חסן אבו סעדה (מפקד הדיוויזיה 2 במלחמה) סיפר, כי לפני 062200 נמצאו טנקים רבים שלו בגדמ"ז. דומה, כי עדויות אלו נכונות, שכן כבר ב-062100 לערך, נתקלו כוחות מחטיבת גבי, מדרום ל"מפרקת" (גזרת הדיוויזיה 18) בטנקים מצריים. הגדוד הצליח לפגוע בשני טנקים ובטרקטור

ו"לזמן מה, חלה מבוכה בשורות המצרים, והצליחה הופסקה³.

הארמיה 2 הצליחה להעביר לגדמ"ז, כבר בשישה באוקטובר בלילה, את הכוחות הלוחמים העיקריים של הדרג האופרטיבי הראשון. ובכל זאת נשארו כוחות הארמיה למחרת היום בראשי-גשר מוגבלים, שעומקם לא עלה על 3 — 5 ק"מ, ולא עשו שום ניסיון לפרוץ מתוכם לעבר ציר החת"מ, בכיוון המאמץ העיקרי שנקבע לארמיה — פתחת רפידים. אין לנו הסבר מלא ל"חוסר מעש" זה. אין ספק, שהשפיעה על כך הלחימה העיקשת, שניהלו שרידי אוגדת סיני. עם זאת, דריכת המצרים במקום הושפעה גם, במידה זו או אחרת, מהקשיים והעיכובים שחלו בגישור התעלה ובהעברת כוחות במרחב הארמיה¹⁰³.

מה ידעו כוחותינו וכיצד פעלו?

כבר בחצות השישה באוקטובר הביע שר הביטחון את דאגתו מהמשך צליחת הכוחות המצריים, והציע, שחיל האוויר יפעל מייד כדי לבלום את חדירת השריון, אפילו תעלה פעילות זו, אל מול חומת הטילים נ"מ, באבדן מטוסים. בשעות הבאות נראה היה, כי כוחות אוגדת סיני הצליחו לבלום את המתקפה המצרית, להתחבר עם כמה מהמעוזים ואפילו להתייצב מחדש על גדת התעלה בגזרת הדרום-מית. המחיר היה יקר מדי: מכלל 270 הטנקים, שהיו לאוגדה, נותרו — בבוקר היום השני ללחימה — פחות ממאה טנקים כשירים. באותה עת הספיק להגיע לחזית רק החלוץ מאוגדת אדן. עיקר כוחותיה וכוחות אוגדת שרון נעו בסיני, או עדיין בתחומי "הקו הירוק". עם אור ראשון בשבעה באוקטובר השתנתה תמונת המצב האופטימית, שנוצרה בשעות הקודמות. סמוך לשעה 070500 דיווח אלוף הפיקוד, כי המתקפה המצרית התחדשה, ומאוחר יותר מסר, ש"בתוך שעות אחדות נהדפו כוחותינו תוך אבדות כבדות כשבעה ק"מ מקו המים". בשעה 1100 דיווח סגן הרמטכ"ל, שהמצרים "מחזיקים ברצועה, שבכמה מקומות היא מגיעה עד לכדי 16 ק"מ מזרחה מן התעלה". סמוך לצהריים דיווח האלוף גונן, שהלחץ על אוגדת האלוף אלברט הולך וכבד, והוא נזקק מייד לסיוע אווירי גדול ויעיל. לשמע דברים אלה העיר הרמטכ"ל לעמיתיו במצפ"ע: "המצב רע מאד; הוא (האלוף גונן) נסוג למצרים"¹¹.

זו הייתה תמונת המצב שהצטיירה בפיקוד הדרום (ובעקבות הדיווחים מהפיקוד, גם במצפ"ע), כשהגיע שר הביטחון

בשעה 1145 לחמ"ל הפיקוד. אלוף הפיקוד ערנן את השר במידע האחרון, שהתקבל מהאלוף אלברט מנדלר, מפקד אוגדת סיני, אשר דיווח, כי שריון האוייב פרץ במספר מקומות בגזרתו, וכי הוא נסוג לעבר ציר החת"מ. כן מסר, שבפיקוד התקבלו ידיעות לפיהן מתבצעת פריצת שריון מצרי מכיוון "חזיון" (גשר הפיר-דאן)¹¹. על בסיס תמונת המצב המצ-טברת, ונוכח השחיקה הגוברת של הכוחות, הורה שר הביטחון לאלוף הפיקוד להכין קו הגנה שני, שאפשר יהיה להחזיק בו ללא נסיגה נוספת. הוא הציע את ציר החת"מ, והוסיף, שאם בגלל נתוני הקרקע אי אפשר להחזיק בציר זה, יש להקים את קו העצירה במעברים ההרריים. הוא הדין לגבי דרום סיני: יש להקים חסימה, שתמנע בעד המצרים לרדת לאורך חוף מפרץ סואץ בכיוון אברודוס¹². אלוף הפיקוד דחה את הצעתו של השר לסגת נסיגה עמוקה, בנמקו: "אינני מוכן לסגת, אלא אם יופעל עלי לחץ שאין לעמוד בו. בשלב זה אין לחץ כזה". הוא החליט להסיג את עיקר הכוחות, ששרדו מאוגדת סיני, עד ציר החת"מ, ולנהל מהגבעות הצופות אל התעלה קרב בלימה נייד, כאשר כביש הרוחב מהווה קו גבול לנסיגה, שאין לחצותו אלא במצב שלאחר יאוש. בתל-אביב עדיין שר הביטחון את הרמטכ"ל בהנחיות, שהנחה את אלוף הפיקוד. הוא הוסיף, שבכוונתו להציע לממשלה לוותר על כל השטח שעד לציר הרוחב טסה — מיתלה; וכי שם (ולא במקביל לציר החת"מ), יש לייצב את קו ההגנה. ברוח זו הציג השר את תפיסתו בפני הממשלה, שהתכנסה בשעה 1500. הוא הוסיף, כי בדרום סיני ניתן להחזיק בעמדות הקיימות, כל עוד לא יעמדו כוחותינו שם בפני לחץ מיוחד. קו אחרון צריך להיות במרחב שלמה ומאזור שרם-א-שיח' "אין ליסוג בשום פנים". הרמטכ"ל שלל את תפיסת שר הביטחון בטוענו, כי מהלך כזה "יחליש אותנו מאוד". הוא הציע לייצב קו הגנה בעומק כנקודת מוצא להשמדת הכוח המצרי, אשר תבצע לאחר שיצטברו כוחות המילואים. את ההתייצבות בקו קדמי ראה הרמטכ"ל כ"תנאי למעבר להתקפת נגד", ואילו הצעת שר הביטחון "פירושה ויתור על סיכוי זה". ואמנם, הממשלה קיבלה את הצעת הרמטכ"ל להכין קו עצירה במקביל לציר החת"מ, שאליו יסוגו הכוחות, רק אם תיכשל התקפת הנגד¹³.

זו הייתה אפוא בקצרה תמונת המצב המודיעינית-מבצעית, שהייתה לצמרת הפיקוד של צה"ל. אמנם, בדיון שנערך

בשבעה באוקטובר בלילה בחמ"ל פיקוד הדרום (בהשתתפות הרמטכ"ל ושניים ממפקדי האוגדות) קבע האלוף גונן, שמאז השעה 1100 "כמעט אין לחצים גדולים" מצד המצרים¹⁴; וזה תואם את הרישומים ביומני האירועים של הארמיה 3. אולם, לא זו הייתה ההערכה, שהציג האלוף גונן מספר שעות קודם לכן בפני שר הביטחון; כמו כן, הדבר לא נמסר לחברי הממשלה, שנדרשו להכריע שעות מספר קודם לכן בין שתי הצעות מנוגדות במהותן על דרך הפעולה שצה"ל ינקוט ביממה הבאה. פער זה בין המצב הער-בדתי בשטח לבין תמונת המצב, שהתגבשה במפקדות הממונות, נוצר על ידי "ערפל הקרב", שהוא מסימני ההיכר של כל מלחמה. ואולם, (כפי שסיכם האלוף אדן) "העדרן של יחידות סיור במגע עם האויב מנע מאיתנו ידיעות, שהיה בהן כדי לשנות את הרושם המוטעה שהתקבל"¹⁵. דומה כי זה לקח מרכזי, המתחייב מניתוח האירועים במרחב הארמיה 3 (ובחזית הדרום כולה) ביומיים הראשונים של המלחמה.

הערות

1. התבססנו בעיקר על יומני האירועים הבאים של הצבא המצרי (כולם בתרגום ובהוצאה של עיתונים-מזרח):
 - א. מפקדת הארמיה 3, 5-21 באוקטובר 1973.
 - ב. מפקדת יחידות הגישור בארמיה 3, 6 בספטמבר-17 באוקטובר 1973.
 - ג. מפקדת הארטילריה בארמיה 3, 5-23 באוקטובר 1973.
 - ד. מפקדת אגד הארטילריה בציר אלשט, 6-19 באוקטובר 1973.
 2. בשחזור התכנון המבצעי התבססנו, בעיקר, על המסמכים המצריים הבאים:
 - א. "דיוויזיית חי"ר מוגברת בצליחת מכשול מים". הוראות הרמטכ"ל מס' 41 (20 במרס 1973).
 - ב. מפקדת ארמיה 3/מפקדת חט' גישור 199, תכנית מבצעים של מח"ט גישור 199 (032200) באוקטובר 1973.
 - ג. מפקדת ארמיה 3/מחלקת המבצעים, פקודת מפקד הארמיה 3 ל"גראניט 2 מתוקן" (22 בינואר 1973).
 - ד. מפקדת דיוויזיית החי"ר 7/ענף המבצעים, פקודת קרב מס' 1 של מפקד דיוויזיית החי"ר 7 ל"גראניט 2 מתוקן" (יום חודש חסרים, 1973).
 3. סא"ל אבי שי, "מצרים לקראת מלחמת יום הכיפורים" — מטרות המלחמה ותכנית המתקפה". מערכות 250 (יולי 1976) עמ' 22-23.
 4. בדבר נתונים של אמצעי הצליחה והגישור, ראה סא"ל פרויקה, "אמצעים לצליחת מכשול מים", מערכות 234-235 (ינואר-פברואר 1974), במיוחד עמ' 46-47, 49.

לוח הזמנים שהוערך להשלמת בניית הגשרים אינו אחיד בכל המקורות. יש מקורות שהעריכו שגשר PMP יהיה מוכן למעבר כוחות אחרי "ש"

1. ועוד 7 שעות וגשרים מסוג TPP ויוניפלוט — אחרי "ש" ועוד 9 שעות. מטעמי נוחות, העדפנו לא לעסוק כאן בהבדלים אלה, ולהסתפק בהבאת נתונים מאחד המסמכים, ששימשו אותנו בהכנת מאמר זה.
2. דברים שאמר מי שכיהן כראש המטה של הכוחות המזוינים, סער אלדין שאולי לעורך היר-מון "אלאחי-באר", מוסא צברי — סוכנות ידיעות מזרח תיכונית, קהיר (21 בנובמבר 1973), עיתונים-מזרח 465/11 (21 בנובמבר 1973), עמ' 6-7.
3. Saad El-Shazly, *The Crossing of Suez*. (London 1980) pp. 157-8.
4. ראיון עם מוחמד חסנין הייכל, אלג'נאר (18 בנובמבר 1973): לפי עיתונים-מזרח, ה"י — 31/18 (18 בנובמבר 1973), עמ' 16.
5. שאולי, שם, עמ' 155.
6. עבדה מבאשר, "סיפורו של מפקד דיוויזיית החי"ר 2, הלואא חסן אבו סעדה, על קרבות שניהל במלחמת אוקטובר" אלאהראם (3 ביוני 1974), עיתונים-מזרח מ"ד — 597/9 (3 בספטמבר 1979), עמ' 9-10; אברהם אדן, על שתי גדות הסואץ, עידינים, מהדורת ידיעות אחרונות (ירושלים 1979), עמ' 32.
7. חנוך ברטוב, דדו — 48 שנה ועוד 20 יום, כרך ב', ספרית מעריב, (1978), עמ' 48-49; אביעזר גולן, אלברט, הוצאת האגודה להנצחת זכרו של האלוף אלברט (אברהם) מנדלר ז"ל, מהדורת ידיעות אחרונות (אפריל 1977), עמ' 211-212.
8. ברטוב, שם, עמ' 56-61 (הציטוט במקור), 75.
9. משה דיין, אבני דרך — אוטוביוגרפיה, עידינים — מהדורת ידיעות אחרונות (ירושלים, תשל"ז — 1976), עמ' 597.
10. גולן, שם ע' 212 (הציטוט במקור); אדן שם עמ' 75-76.
11. דיין כותב בספרו המצוטט מעלה רק ששוחח עם הרמטכ"ל, בלא שפירט את תוכן השיחה (עמ' 599-600): ברטוב, שם, עמ' 63, 66-68 (הציטוט במקור).
12. ברטוב, שם, ע' 73.
13. אדן, שם, ע' 92.

